

Activiteitenverslag 2017

Vereniging Nederland-Davos

'Vrijwillig, vastberaden en vasthoudend'

Vereniging Nederland-Davos
Activiteitenverslag 2017

Verslag van een astmapatiëntenvereniging van slechts 120 jaar jong

**Ik wist niet goed
wat ik van zo'n opname
moest verwachten.
De realiteit bleek mijn
verwachtingspatroon
dan ook ruimschoots
te overtreffen**

*Esther - 45 jaar -
multi inzetbaar vrijwilliger
en redactielid Reactie!*

1. Profiel van de VND

- 1.1 Algemene identificatiegegevens Rechtspersoon: Vereniging Nederland-Davos
- 1.2 De juridische structuur
- 1.3 De doelgroep
- 1.4 Het Nederlands Astmacentrum Davos (NAD)
- 1.5 Hoofdoelstellingen
- 1.6 Samenwerkingsrelaties

5

2. De bestuursleden

- 2.1 Het bestuur
- 2.2 Bestuurlijke activiteiten
- 2.3 De algemene ledenvergadering en ledendag
- 2.4 Het ledenbestand
- 2.5 Ontwikkelingen binnen de organisatie
 - Statuten
 - 120 jarig bestaan
 - Huisvesting
 - Projectmedewerker zorg zeldzame longziektes

15

3. Het meerjarenplan 2016 - 2020

- 3.1 Algemeen beleid
- 3.2 Het bevorderen van de bekendheid van de Vereniging Nederland-Davos en waar zij voor staat
 - Voorlichting
 - Facebook: Vereniging Nederland-Davos
 - Website: www.nederland-davos.nl
 - Twitter: @NL_Davos
 - LinkedIn: Vereniging Nederland-Davos
 - Reactie! Magazine
 - Reactie! Online
- 3.3 Overige activiteiten
 - Patiënten contactdag
 - Groepsgesprekken vrouwen met ernstig astma
 - Organiseren van een busreis naar Davos in 2018
- 3.4 Het bevorderen van het welzijn van mensen met ernstig astma in het hooggebergte
 - Subsidieregeling bezoek voor in NAD opgenomen patiënten
 - Subsidieregeling meenemen 2^e koffer bij opname in NAD
 - Creatieve therapie
 - Mountainbikes
 - Bijdrage aan het patiënten gedeelte website NAD
 - Ondersteuning Longverpleegkundigencongres in het NAD
- 3.5 Het bevorderen van de toegankelijkheid van hooggebergtebehandeling
- 3.6 Collectieve belangenbehartiging
 - Lidmaatschappen

21

Toen ik in 1995 het angstaanjagende gevoel had dat ik door mijn astma steeds minder grip had op mijn leven en toekomst, en ik mijn gezondheid als sneeuw voor de zon zag verdwijnen, schreef mijn longarts me een bijzonder recept voor, waar ik nu nog steeds profijt van heb

Erik - 63 jaar - vrijwilliger communicatie & vormgeving en redactielid Reactie!

1. Profiel van de VND

1.1 Algemene identificatiegegevens Rechtspersoon:

Vereniging Nederland-Davos
Adres: Leeghwaterstraat 25* Postcode: 2811 DT Plaats: Reeuwijk
Telefoonnummer: 0182 - 585390
vnd@wx.nl - www.nederland-davos.nl • Twitter: @NL_Davos •
Facebook: Vereniging Nederland Davos • LinkedIn: Vereniging Nederland-Davos
Handelsregister: 40409618* Keerkring 6, 2801 DG Gouda
*adres vanaf 28 maart 2017.

1.2 De juridische structuur

De Vereniging Nederland Davos (VND) is een patiëntenvereniging. De VND stelt zich onder meer ten doel het welzijn te bevorderen van jeugdige en volwassen Nederlandstalige patiënten, lijdende aan ernstig astma en andere ziekten van de ademhalingsorganen, in het bijzonder door de bevordering van hooggebergtebehandeling.

In juli 2017 zijn de statuten aangepast en is het doel van de Vereniging statutair (art. 4 lid 1a, b, c) als volgt omschreven:

- a.** het bevorderen van "kwaliteit van leven" in het algemeen en in het bijzonder voor weinig vermogende Nederlanders die lijden aan astma, tuberculose of andere ziekten der ademhalingsorganen;
- b.** mede op basis van haar langdurige ervaring onder andere in hooggebergtebehandeling van patiënten met ernstig astma, deze ervaring dienstbaar te maken aan anderen die de revalidatie of reactivering van Nederlanders met ernstig astma trachten te bevorderen;
- c.** het verlenen van diensten en het verstrekken van adviezen op het gebied van astma, tuberculose of andere ziekten der ademhalingsorganen

Het bestuur is belast met het besturen van de vereniging. De bestuursleden worden, voor een periode van vier jaar, gekozen in de algemene ledenvergadering. Zij zijn tweemaal herkiesbaar en er is een rooster van aftreden. Leden van de vereniging zijn allen natuurlijke personen en rechtspersonen die als zodanig door het bestuur zijn toegelaten en die hun contributie voldoen. De VND voldoet aan de keurmerkeisen van de ANBI (Algemeen Nut Beogende Instellingen).

1.1 Algemene identificatiegegevens Rechtspersoon: Vereniging Nederland-Davos
Adres: Leeghwaterstraat 25* Postcode: 2811 DT Plaats: Reeuwijk Telefoonnummer: 0182 - 585390
vnd@wx.nl - www.nederland-davos.nl Twitter: @NL_Davos Facebook: Vereniging Nederland Davos
LinkedIn: Vereniging Nederland-Davos Handelsregister: 40409618* Keerkring 6, 2801 DG Gouda
*adres vanaf 28 maart 2017.

1.3 De doelgroep

De Vereniging Nederland Davos richt zich bij het realiseren van zijn doelstellingen op een aantal doelgroepen.

Primair:

- Mensen (familie van patiënten) met ernstig astma en secundair mensen met een (ernstig) atopisch syndroom (astma en constitutioneel eczeem). Mensen met ernstig astma hebben veel medicijnen nodig om de symptomen van hun aandoening enigszins onder controle te houden. Ze reageren in het algemeen onvoldoende op de gebruikelijke medicamenteuze therapie en saneringsmaatregelen van de leefomgeving. Ze houden veel klachten, ondanks het bevorderen van therapietrouw, controle over inhalatietechniek en hoge doses medicatie, met als gevolg (veelal ernstige) bijwerkingen, vooral door de hoge doses corticosteroiden. Uiteindelijk wordt een deel van de mensen met ernstig astma verwezen naar het Nederlands Astmacentrum te Davos (NAD).
- Behandelaren van patiënten met ernstig en/of moeilijk behandelbaar astma (longartsen, huisartsen, longverpleegkundigen).
- Bestuurders van Stichting Fonds Nederlands Sanatorium te Davos.
- Bestuur Stichting MC Astmacentrum.

Secundair:

- Zorgverzekeraars.
- Overheid.
- Partnerorganisaties.

Het Nederlands
Astmacentrum Davos
ligt op 1650 meter hoogte
in de Zwitserse bergen
en bossen.

Zie ook www.nadavos.nl

Met specialistische kennis, individuele aandacht, overtuiging en motivatie kunnen de patiënten weer regie over hun eigen leven nemen.

1.4 Het Nederlands Astmacentrum Davos (NAD)

Historisch gezien bestaat er een sterke band tussen de VND en het NAD. Veel leden van de VND waren ooit opgenomen in het NAD. Een belangrijk deel van de inkomsten van de VND komt uit een legaat, dat is geschonken door een ex-patiënt (van de rechtsvoorganger) van het NAD. Statutair was in het verleden vastgelegd dat de Vereniging zich onder meer richt op het bevorderen van de hooggebergtebehandeling.

Recent zijn de statuten van zowel de Stichting Fonds Nederlands Sanatorium te Davos als van de VND aangepast. Op instigatie van de bestuurders van de Stichting Fonds Nederlands Sanatorium te Davos is de bestemming van de opbrengsten verbreed, met het gevolg dat niet alleen hooggebergtebehandeling maar ook behandeling voor de ernstige astmapatiënt in Nederland ondersteund kan worden.

Het NAD ligt op 1650 meter hoogte in de Zwitserse bergen. Het Nederlands Astmacentrum Davos behandelt kinderen vanaf 16 jaar en volwassenen met ernstig en/of moeilijk behandelbaar astma al dan niet met een allergische component.

Met specialistische kennis, individuele aandacht, overtuiging en motivatie kunnen de patiënten weer regie over hun eigen leven nemen. Davos biedt in elk seizoen uitgebreide mogelijkheden voor conditie-versterkende buitenactiviteiten als wandelen, fietsen en langlaufen. De multidisciplinaire aanpak en de inzet van de patiënt maken het NAD voor veel astmapatiënten een plek om letterlijk op adem te komen.

Het hooggebergteklimate heeft een goede invloed op de behandeling van astma. Vooral voor astmapatiënten met een allergie voor huisstofmijt biedt het hooggebergte een goede plaats om te revalideren. De huisstofmijt en andere stoffen zoals pollen, luchtverontreiniging of bepaalde schimmelsporen komen er niet of nauwelijks voor. Ook voor patiënten met een niet allergisch astma blijkt een multidisciplinaire behandeling in het hooggebergte positieve effecten te hebben.

Door het investeren in de deskundigheid, de tijd en de aandacht van een interdisciplinair team, de toepassing van integrale zorg, de bijzondere behandelomgeving en een individuele benadering kunnen patiënten hun grenzen verleggen en de kwaliteit van hun leven verbeteren. Effecten van longrevalidatie bij patiënten met astma zijn internationaal wetenschappelijk onderbouwd en de behandeling is vastgelegd in internationale standaarden.

Deze evidence-based standaarden vormen de basis voor deze behandelprogramma's in het NAD.

Het centrum initieert ook wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van interdisciplinaire behandeling van chronisch zieken, samen met partners in academische centra. Zie ook www.nadavos.nl.

1.5 Hoofddoelstellingen

In 2017 is de doelstelling (zoals beschreven in het strategisch meerjaren beleidsplan 2016-2020 met het daarbij behorende meerjaren activiteitenplan met begroting) gehandhaafd.

De focus ligt op de volgende drie doelstellingen:

- 1 Borgen van de continuïteit van het zorgaanbod in Davos (met alle ons ter beschikking staande politieke en financiële middelen).
- 2 Verdieping van de samenwerking met het Longfonds, in het bijzonder op het gebied van de belangenbehartiging van de doelgroep.
- 3 Verdergaande oriëntatie op de toekomst van de VND vooral met betrekking tot de functies ter ondersteuning van de behandeling in Davos, de verenigingsactiviteiten en het lotgenotencontact in Nederland.

Ad 1: Borgen van de continuïteit van het zorgaanbod in Davos heeft in 2017 plaatsgevonden door het mede financieren van het wetenschappelijk onderzoek naar *de meerwaarde van hooggebergtebehandeling door het vergelijken van twee reguliere behandelopties voor patiënten met ernstig refractair astma te weten: longrevalidatie in een longbehandelcentrum in Nederland versus hooggebergtebehandeling in het Nederlands Astmacentrum Davos, Zwitserland.*

Tevens is de VND vertegenwoordigd in de begeleidingscommissie van het wetenschappelijk onderzoek gefaciliteerd door en onder voorzitterschap van de Long Alliantie Nederland. Ondanks vele (literatuur)studies, promoties van professionals en veranderende visies op behandelmethoden en medicatiegebruik is er in de ogen van de verzekeraars nog steeds geen overtuigend wetenschappelijk bewijs van de effectiviteit en meerwaarde van hooggebergtebehandeling (HGB).

Op verzoek van Zorginstituut Nederland (ZiN, voormalig CVZ) en ondersteund door verzekeraars wordt de meerwaarde en de validiteit van HGB nogmaals onderzocht.

Het onderzoek wordt verricht in opdracht van Merem en sinds juli 2016 door de Stichting MC Astmacentrum financieel ondersteund door onder andere de VND en wordt uitgevoerd onder de wetenschappelijke leiding van de afdeling longziekten van het academisch ziekenhuis in Utrecht (UMCU, Professor Dr. J.W.J. Lammers).

Het bestuur is zich terdege bewust van de kansen, maar ook van de realistische bedreigingen die mogelijk voortvloeien uit de conclusies van dit onderzoek. De uitkomst van dit onderzoek wordt bepalend voor vergoeding door de (basis)ziektekostenverzekeraar.

Ad 2: In december 2017 is door het Longfonds en de VND (resp. 50/50 %) een projectmedewerker zorg zeldzame longziekten aangesteld. Voor de VND betreft dit vooral (projectmatige) werkzaamheden op het gebied van ernstig (refractair) astma.

Verdieping van de samenwerking met het Longfonds heeft gestalte gekregen doordat er samen opgetrokken is in een aantal dossiers zoals:

- ✓ Stop wisselen medicatie om niet medische redenen;
- ✓ Landelijk Kader Regionale Inhalatiemedicatie Formularia;
- ✓ Groepsgesprek vrouwen met ernstig astma.

Tevens hebben een bestuurslid en een vrijwilliger van de VND een collegetour ernstig astma aan medewerkers van het Longfonds gegeven.

Ad 3: Verdergaande oriëntatie op de toekomst van de VND.

Het bestuur heeft de statuten van de vereniging vernieuwd. De vernieuwde statuten zijn in de algemene ledenvergadering van 24.06.2017 aan de leden voorgelegd. Na een kleine aanpassing zijn deze in de extra algemene ledenvergadering van 20.07.2017 akkoord bevonden. Daarnaast heeft het bestuur, samen met de vrijwilligers van de vereniging, een begin gemaakt met het herijken van de missie-visie en doelstellingen. In 2018 zal het bestuur de eerste aanzet tot vernieuwing van de missie-visie en doelstellingen nader uitwerken.

1.6 Samenwerkingsrelaties

Long Alliantie Nederland De Long Alliantie Nederland (LAN) is de federatieve vereniging op het gebied van chronische longaandoeningen. Binnen de LAN bundelen partijen uit het longveld, zoals patiëntenverenigingen, beroepsverenigingen, zorgverzekeraars en bedrijven hun krachten. Doel is preventie en het verbeteren van de zorg voor longpatiënten.

De LAN is een vereniging met de ledenvergadering als hoogste besluitvormende orgaan. Minimaal tweemaal per jaar komt de ledenvergadering bijeen. De ledenvergadering besluit over de samenstelling van het bestuur.

De LAN zet zich in voor optimale preventie en behandeling van chronische longaandoeningen met de volgende doelen:

- Terugdringen van het aantal mensen met chronische longaandoeningen;
- Terugdringen van de ernst van hun ziekte;
- Terugdringen van het aantal sterfgevallen als gevolg van chronische longaandoeningen;
- Bevorderen van de kwaliteit van leven van mensen met chronische longaandoeningen.

De **LAN** doet dit in samenwerking met 34 lid-organisaties. Samenwerking zorgt hierbij voor synergie. Gezamenlijk ontwikkelt men een visie en wordt beleid gevoerd op gebied van preventie en behandeling van chronische longzorg. Hierbij wordt de samenwerking gezocht met de overheid, zorgverzekeraars, politiek en andere partijen.

Naar aanleiding van het rapport "Behandeling van astma in het hooggebergte" van het Zorginstituut Nederland (ZiN), heeft de LAN eind 2014 een commissie in het leven geroepen. De LAN faciliteert deze commissie met als doel het wetenschappelijk onderzoek naar de meerwaarde van hooggebergtebehandeling te ondersteunen.

Naast vertegenwoordigers van de NVALT, NVK, LCN, Merem, UMCU, ZN, Achmea en LF heeft de secretaris van de VND zitting in deze commissie.

De secretaris tezamen met een bestuurslid van de VND waren in het verslagjaar aanwezig bij de algemene ledenvergaderingen en bij andere bijeenkomsten, zoals o.a. het metaplan inhalatie therapietrouw. Laatstgenoemd project is dit jaar gestart en zal nog lopen in 2018 en mogelijk in 2019.

Meer informatie over de LAN: www.longalliantie.nl.

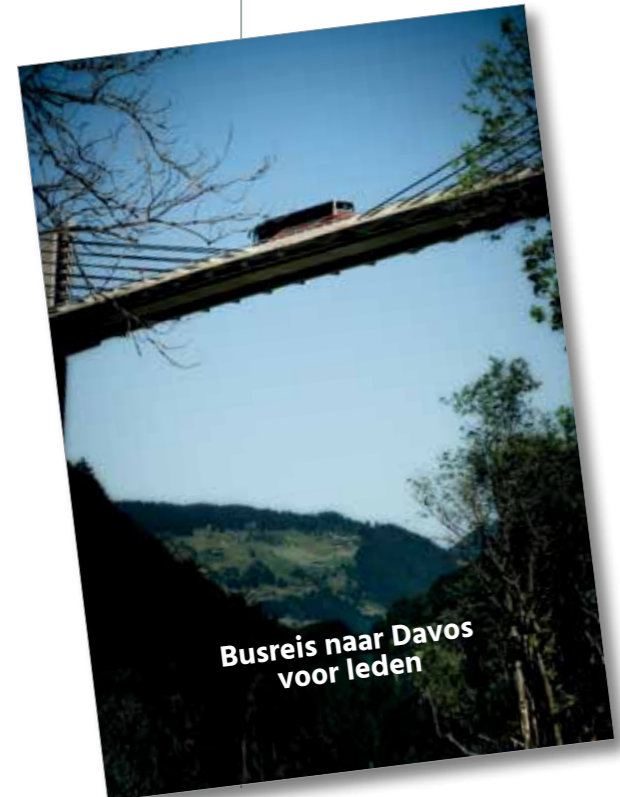
Longfonds In Nederland leven ruim een miljoen mensen met een longziekte. Het Longfonds zet zich voor hen in, want longen zijn van levensbelang. De doelstelling van het Longfonds is "samen strijden om longziekten de wereld uit te krijgen".

Daar waar het kan en nodig is trekken het Longfonds en de VND samen op. Regelmatig komen de bestuurders van het Longfonds en de VND elkaar tegen en bij elkaar. Vaak neemt men samen deel aan eenzelfde overleg. De VND en het Longfonds willen de komende jaren nauwer samenwerken om de zorg aan mensen met ernstig astma te verbeteren, teneinde hun kwaliteit van leven en die van hun naasten te verbeteren. Zowel de VND als het Longfonds willen mensen met ernstig astma niet alleen ondersteunen in het nemen van de regie in hun eigen zorgproces maar ook voor hen een sterke positie innemen als krachtige belangenvertegenwoordiger/patiëntenorganisatie.

Er was een goede samenwerking tussen het Longfonds en de VND bij de totstandkoming van de PROM-vragenlijst (CareQol Astma) over de ervaring van patiënten met betrekking tot zorg gerelateerde kwaliteit van leven. Deze vragenlijst is inmiddels gereed en in 2017 hebben Longfonds en de VND samen een aanvraag beschreven waarin ze Nivel vragen om een wetenschappelijke publicatie: analyse en rapportage van gegevens uit metingen met

www.longfonds.nl

de CaReQoL Astma in de klinische effectstudie onder mensen met ernstig astma naar de effecten van longrevalidatie in het hooggebergte of op zeeniveau. Daarnaast is het NIVEL gevraagd voor implementatie, evaluatie en optimalisatie van de CaReQoL ter evaluatie van longrevalidatie bij ernstig astma in derdelijns longcentra. De bedoeling is dat Nivel in 2018 hiermee van start gaat. De kosten voor extra mankracht (projectleider zorg, adviseur vergoedingen) zijn voor het Longfonds. De VND zal de kosten voor het werk dat onderzoeksinstituut NIVEL gaat uitvoeren betalen.

Ieder(in) wil dat iedereen volwaardig kan meedoen aan het maatschappelijk leven. Ieder(in) maakt zich daarom sterk voor een samenleving waarin ook mensen met een handicap of chronische ziekte kansen krijgen om hun talenten en mogelijkheden volledig tot hun recht te laten komen. Samen met hun achterban strijdt zij voor gelijke rechten, gelijke kansen en gelijke plichten. De leden van Ieder(in) zijn belangen-, patiënten- en ouderenorganisaties die samen een grote groep mensen met zeer uiteenlopende chronische ziekten, lichamelijke en verstandelijke beperkingen vertegenwoordigen. De VND is één van de 250 leden van Ieder(in). De leden vertegenwoordigen samen meer dan 2 miljoen mensen. De web redactie van de VND maakt gebruik van een aantal nieuwsitems dat Ieder(in) publiceert, waardoor de VND-websitebezoeker op de hoogte blijft van nieuwe wetten en regels. Meer informatie over Ieder(in): www.iederin.nl. Meer informatie over het Juridische Steunpunt Regelrecht: www.juridischsteunpunt.nl.

Stichting Fonds Nederlands Sanatorium te Davos. De statutenwijziging (april 2016) van de Stichting Fonds Nederlands Sanatorium te Davos maken het mogelijk dat de opbrengsten van dit legaat breder ingezet kunnen worden. Dat houdt in dat de VND nu ook de patiënt met ernstig en/of moeilijk behandelbaar astma in Nederland kan ondersteunen.

De VND ontvangt van de Stichting Fonds Nederlands Sanatorium te Davos een jaarlijkse basisbijdrage ad € 145.000. Daarnaast is het mogelijk op projectbasis een verzoek tot aanvulling op deze bijdrage in te dienen. Hiervoor heeft de Stichting Fonds Nederlands Sanatorium te Davos een Commissie van Deskundigen ingesteld die deze aanvragen zal beoordelen.

Deze Commissie bestaat uit 3 personen, waarvan 1 persoon voorgedragen door de VND en 2 personen door het bestuur van de Stichting Fonds Nederlands Sanatorium te Davos. De Commissie heeft tot taak - met inachtneming van de statutaire doelstellingen van de Stichting Fonds Nederlands Sanatorium te Davos - bindend advies aan het bestuur van de Stichting Fonds Nederlands Sanatorium te Davos te geven ten aanzien van de ingediende verzoeken tot ondersteuning van projecten op het gebied van de doelstellingen van de Stichting Fonds Nederlands Sanatorium te Davos, waarbij de Commissie zo nodig het bestuur kan adviseren over de hoogte van de bedragen. De Commissie heeft op 7 november 2017 een aantal door de VND ingediende project verzoeken beoordeeld en de hieronder genoemde projecten goedgekeurd:

- Projectaanvragen vanuit de leden van de Vereniging Nederland Davos:
- Witboek Magazine
 - Patiënten contactdag
 - Busreis Davos voor leden VND

Projectaanvragen in samenwerking met het Longfonds:

- Wetenschappelijke publicatie betreffende de data verkregen uit het wetenschappelijk onderzoek naar de meerwaarde van behandeling in het hooggebergte?
- Implementatie van de CareQol ASTMA.

De hierboven genoemde projecten zullen in 2018 en 2019 worden uitgevoerd.

PGO Support PGO Support is een onafhankelijke netwerkorganisatie voor patiënten en gehandicaptenorganisaties. PGO Support adviseert en ondersteunt deze organisaties. De VND ontvangt de nieuwsbrief van PGO Support en plaatst van daaruit allerlei relevante informatie op de website. Ook maakt de VND gebruik van de kennisbank van PGO Support. Daarnaast organiseert PGO Support cursussen en informatiebijeenkomsten.

In 2017 heeft een bestuurslid en de beleidsmedewerker via PGO Support de tweedaagse scholingscursussen gevolgd, effectief coördineren van vrijwilligers.

In november kwam het bestuur bij elkaar voor een heidag. Onder begeleiding van PGO werd het functioneren van bestuur besproken en werd er een begin gemaakt om de missie en visie van de VND te herijken.

Meer informatie over PGO Support: www.pgosupport.nl.

In Davos heb ik geleerd dat je soms gewoon niet anders kan dan 'nee' zeggen vanwege je astma. Iets dat ze bij de VND geheel vanzelfsprekend vinden

Celeste - 29 jaar - vrijwilliger voorlichtingsteam en Social Media

**Door samen te werken
aan een mooie
website,
hoop ik dat alle leden
zich thuis voelen**

Lizet - 27 jaar - vrijwilliger en spil Website VND

2. De bestuurs- leden

2.1 Het bestuur

Het bestuur van de VND bestond op 31 december 2017 uit 6 personen. De leden van het bestuur zijn geselecteerd op basis van een profielschets. Leden van het bestuur hebben o.m. algemene bestuurlijke kwaliteiten en ervaring, het vermogen om in teamverband te kunnen en willen werken, integriteit, verantwoordelijkheidsgevoel en een onafhankelijke opstelling, de bereidheid om een bijdrage te leveren aan het versterken van het imago van de VND en zijn maatschappelijk actief. Bestuursleden hebben geen tegenstrijdige belangen, noch naar de vereniging, noch naar Merem Behandelcentra, Stichting MC Astmacentrum en vooral het Nederlands Astmacentrum in Davos (NAD).

Naast de reguliere taken van de voorzitter, secretaris en penningmeester, is de verantwoordelijkheid voor uitvoering van activiteiten verdeeld over de onderstaande bestuursleden. Naast het bestuur waren 30 vrijwilligers actief voor diverse activiteiten.

Het bestuur ontvangt geen bezoldiging. Feitelijk gemaakte onkosten kunnen worden vergoed op declaratiebasis. In het verslagjaar ontvingen de bestuursleden voorts als dank voor hun werkzaamheden voor de vereniging een cadeaubon van € 75,- per persoon.

De samenstelling van het bestuur per 31 december 2017 was als volgt:
Gedurende het boekjaar werd het bestuur van de Vereniging Nederland - Davos met statutaire vestiging te Gouda/Reeuwijk-Bodegraven gevormd door:

- **De heer F.R. Weller** (aftredend in 2019, nog twee maal H.B.)
Voorzitter
- **Mevrouw W.S.G. van Dijk- Hoen** (aftredend in 2019, nog één maal H.B.)
Secretaris en vicevoorzitter
- **De heer W.F. van den Brink** (aftredend in 2019, nog twee maal H.B.)
Penningmeester
- **De heer H.T.F. Heukensfeldt Jansen** (aftredend in 2018, nog twee maal H.B.)
Bestuurslid
- **De heer B.W. de Graaff** (per 24.06.2017 benoemd)
Bestuurslid
- **Mevrouw N. Breederveld** (per 24.06.2017 benoemd)
Bestuurslid
- **Mevrouw E.M. Klaver-Asscheman** (per 24.06.2017 benoemd)
Bestuurslid ("december 2017 vervroegd haar functie neergelegd")

H.B. = herbenoembaar
N.B. = niet herbenoembaar

De bestuurlijke ondersteuning was in de handen van mevrouw M.M. Rüegg-Orta.

2.2. Bestuurlijke activiteiten

Bestuursvergaderingen en Heidag bestuur:

Het bestuur is acht maal bijeen gekomen voor een bestuursvergadering. Tijdens de bestuursvergadering wordt in de regel telefonisch contact gelegd met de managing director van het Nederlands Astmacentrum Davos voor overleg over lopende zaken in het NAD en het wetenschappelijk onderzoek *"High-altitude treatment versus treatment at sea level in patients with severe, refractory asthma: a pragmatic randomize controlled trial"*.

Vaste onderwerpen die in de bestuursvergadering aan de orde kwamen zijn de financiën zoals de begroting 2018, maar ook meer incidentele onderwerpen, zoals de statutenwijziging, of projecten op het gebied van communicatie, zoals het vernieuwen van de website en huisstijl. Ook is zorgvuldig gesproken over de aanstelling van de beleidsmedewerker, die sinds 1997 op detacheringsbasis voor de Vereniging werkzaam was, maar in 2018 een dienstverband krijgt met de VND. Tevens werd in samenspraak met het Longfonds een projectleider zorg geworven en aangesteld per 1 december.

In het afgelopen jaar werden diverse projectvoorstellen uitgewerkt voor de commissie ter beoordeling voor financiering van deze projecten door de Stichting Fonds Nederlands Sanatorium te Davos. De aanvragen betroffen diverse projecten voorgesteld door de leden en in samenwerking met het Longfonds. De commissie keurde een aantal projecten goed waaronder de implementatie van de CareQol in de longcentra en een wetenschappelijk artikel betreffende de CareQol. De overige projecten komen later aan de orde.

Het bestuur overlegde veelvuldig via e-mail, videoconferencing en telefoon.

In november kwam het bestuur bij elkaar voor een heidag. Onder leiding van een neutrale dagvoorzitter van PGO kwamen in prettige ambiance diverse onderwerpen aan de orde.

Werkbezoek aan het Nederlands Astmacentrum Davos (NAD) door bestuur:

Een delegatie van het bestuur heeft van 23 t/m 26 februari 2017 een werkbezoek gebracht aan het NAD. Nadat in juli 2016 een wijziging van eigenaar had plaatsgevonden was dit werkbezoek er in het bijzonder op gericht om meer inzicht te krijgen in de totale behandelingsmogelijkheden binnen het NAD. Naast gesprekken met de huidige manager werd er uitgebreid met de opgenomen patiënten gesproken. Ter afsluiting van het werkbezoek werden de opgenomen patiënten door het bestuur uitgenodigd voor koffie op de Rinerhorn.

In het verslagjaar was een bestuurder van de Stichting Fonds Nederlands Sanatorium te Davos aanwezig bij een vergadering met het bestuur. Daarnaast had de voorzitter van de VND meerdere malen telefonisch overleg met de bestuurder.

Bijeenkomsten tussen bestuur en vrijwilligers:

In mei 2017 is er voor de eerste keer een vrijwilligers dag georganiseerd. De bedoeling van deze dag was om onder begeleiding van een coach bestuur en vrijwilligers elkaar beter te leren kennen en inzicht te krijgen in wat een ieder binnen de VND doet. De eerste twee uur werd er "gewerkt" en daarna werd er onder het genot van een hapje en een drankje door de Amsterdamse grachten gevaren.

In december kwamen bestuur en vrijwilligers bijeen in Reeuwijk. In de ochtend vertelde de voorzitter waar het bestuur zich de afgelopen maanden mee bezig had gehouden, welke projecten er in de steigers stonden en stelde de nieuwe projectmedewerker zich voor.

In de middag werd aan de hand van een drietal stellingen en de vraag: "waar staat de VND voor?" gekomen tot de aanzet voor de nieuwe missie-visie-doelstelling. Het bestuur zal deze in 2018 verder gaan uitwerken.

2.3 De algemene ledenvergadering en ledendag

De 120e Algemene Ledenvergadering werd op 24 juni 2017 gehouden in het NBC congressentrum te Nieuwegein. Aan de orde kwamen onder meer: de begroting, het activiteitenverslag, de jaarrekening en het bestuur droeg drie bestuursleden voor. De contributie werd op minimaal € 25,- vastgesteld. Daarnaast werd er uitgebreid gesproken over de nieuwe statuten. Daar het vereiste quorum van 295 leden niet aanwezig was konden de statuten niet in stemming gebracht worden. Daarom werd er op 20 juli 2017 een extra ALV gehouden met als enig agendapunt statutenwijziging. De statuten werden goedgekeurd.

De voorzitter deed verslag van de activiteiten van het bestuur en de heer **Roldaan**, managing director NAD, bracht de leden op de hoogte over de ontwikkelingen binnen het NAD.

Mevrouw van Dijk-Hoen, secretaris VND en lid van de begeleidingscommissie wetenschappelijk onderzoek, rapporteerde over de stand van zaken betreffende het wetenschappelijk onderzoek naar de meerwaarde van hooggebergtebehandeling.

In de middag kwam **Dr. Els Weersink** aan het woord, longarts afdeling longziekten AMC Amsterdam met aandachtsgebied ernstig astma. Zij hield een boeiend betoog met de titel: "Een beter leven met astma zonder prednison, voor wie is het weggelegd?" In een heldere bewoording sprak zij over de ontwikkeling van de huidige en nieuwe behandelmogelijkheden met en zonder prednison.

Haar aandachtsgebied is ernstig astma en de belangrijkste effecten van deze nieuwe behandelingen zijn minder astma-aanvallen en de mogelijkheid om prednison af te bouwen of zelfs te stoppen, betere kwaliteit van leven en een betere inspanningsconditie.

2.4 Het ledenbestand

Op 31 december 2017 telde de vereniging 875 leden. Ongeveer 66% van deze leden heeft zelf astma of heeft een familielid (partner en/of kind) met astma. Leden betalen minimaal €25,00 lidmaatschap.

In 2013 is de VND begonnen met het werven van donateurs. Voor €25,- kan men donateur worden van de VND. In 2017 telde de VND 50 donateurs.

De ledenadministratie wordt verzorgd door mevrouw M.M. Rüegg-Orta.

Inclusief de bestuursleden waren er 36 vrijwilligers actief.

Aan deze vrijwilligers is veel dank verschuldigd voor het vele werk dat zij gedurende het verslagjaar hebben verzet. Zonder deze vrijwilligers kan de VND niet de levendige vereniging zijn die het nu is!

2.5 Ontwikkelingen binnen de organisatie

Statuten

Tijdens de Algemene Leden Vergadering (ALV) van 24 juni 2017 en een extra ALV op 20 juli 2017 is de statutenwijziging aangenomen. Er waren drie redenen om de statuten te wijzigen:

1. de huidige statuten zijn gedateerd.
2. verandering van doelstelling; van een vereniging die van oorsprong alleen gericht is op het NAD willen we een bredere vereniging maken. Dit moet in de statuten tot uiting komen.
3. de statuten van de VND dienen in overeenstemming te zijn met de statuten van de Stichting Fonds Nederlands Sanatorium te Davos. Deze statuten zijn afgelopen jaar geactualiseerd.

Op 22-08-2017 zijn de statuten notarieel vastgelegd.

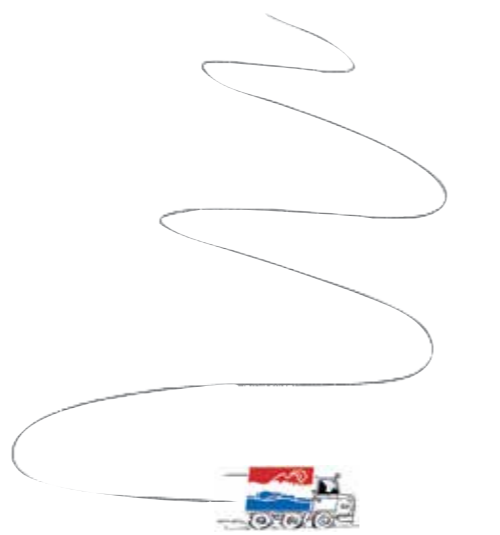
Het 120 jarig bestaan van de Vereniging

De VND bestond in 2017 honderdtwintig jaar. Om hier aandacht aan te schenken is er een aangepast logo op facebook gebruikt en is de slogan "120 jaar jong en steeds actiever!" gebruikt. Zo kregen de aanwezige leden op de ALV een petit four en een dopper voorzien van dit logo.

Huisvesting

In april 2017 is het kantoor van de VND verhuisd van Gouda naar Reeuwijk. Eén van de doelen van het beleidsplan was om de huisvestingskosten te verminderen. Er is voor gekozen om een klein kantoor en opslag te huren in een gebouw waar de mogelijkheid bestaat om vergaderruimte(s) te huren. Door lagere huurkosten en verminderde telefoon- en schoonmaakkosten heeft de vereniging de huisvestingslasten dan ook kunnen reduceren. Door verkoop van overbodige kantoormeubilair is de verhuizing bekostigd.

De Vereniging Nederland - Davos gaat verhuizen!

Vereniging Nederland - Davos • Bezoekadres: Leegwaterstraat 25 • 2811 DT Reeuwijk
Postadres: Postbus 210 • 2810 AE Reeuwijk • 0182 - 585 390 • vnd@vnx.nl

Terugdenkend aan
alles wat Davos
de afgelopen jaren
voor mij
en mijn gezin
heeft betekend,
is het eigenlijk
niet meer dan logisch
dat ik dat met zoveel
mogelijk mensen
deel

*Klaas - 59 jaar
vrijwilliger voorlichtings team
en redactielid Reactie!*

Projectmedewerker zorg zeldzame longziektes

In december 2017 is een projectmedewerker zorg zeldzame longziektes aangesteld door zowel het Longfonds als de VND (resp. 50/50 %). Voor de VND betreft dit vooral werkzaamheden op het gebied van ernstig (refractair) astma. De medewerker werkt vanuit het kantoor van Longfonds en voert voor 18 uur per week werkzaamheden ten behoeve van de VND uit. De medewerker is in eerste instantie voor twee jaar aangesteld en zal zich voor de VND bezig houden met onder andere:

- Coördinatie van een publicatie door het NIVEL betreffende de data van de CareQoI in vergelijking met de data verkregen uit het wetenschappelijk onderzoek naar de meerwaarde van hooggebergtebehandeling.
- Implementatie van de CareQoI ASTMA.
- Verkenning van de zorg ernstig astma.
- Beleidsondersteuning bestuur VND.

3. Het meerjarenplan 2016 - 2020

3.1 Algemeen beleid

De lopende activiteiten uit de vorige beleidsperiode worden gecontinueerd. In 2017 is het bestaande meerjarenplan gehandhaafd maar is er samen met de vrijwilligers nagedacht over nieuwe missie-visie-doelstellingen voor 2018.

Visie VND 2017 'Ernstige astmapatiënten hebben brede toegang tot effectieve behandeling in het hooggebergte'.

Ernstig astma is in de visie van de VND een ernstig en ondergewaardeerd probleem in de samenleving. De populatie patiënten met ernstig en/of moeilijk behandelbaar astma wordt in Nederland geschat tussen de 25.000 en 50.000 patiënten. (Bron: NVALT, Richtlijn diagnose en behandeling van ernstig astma). Daarvan heeft een onbekend, waarschijnlijk klein percentage ernstig astma. Maar de medische consumptie en het kostenaandeel t.o.v. de totale kosten voor astma is hoog. In het algemeen neemt de kwaliteit van leven aanzienlijk af, mede ten gevolge van (de bijwerkingen van) het (hoge) corticosteroïdengebruik. Bij de behandeling van ernstig en/of moeilijk behandelbaar astma (MBA) wordt nog te vaak gekozen voor alleen symptoombestrijding met een (te) kortdurend effect in plaats van hooggebergtebehandeling (HGB) met een langduriger effect. Zelfs bij verwijzing door de specialist naar HGB kunnen allerlei barrières optreden, zoals het weigeren van machtiging door de verzekeraar, te grote administratieve rompslomp voor de verwijzer en financiële problemen. In de huidige visie van de VND moet HGB dan ook zonder problemen toegankelijk zijn voor alle ernstig astma en/of patiënten met MBA die dit voor hun gezondheid/ welzijn nodig hebben.

Missie VND 2017

'Het behartigen van de belangen van mensen met astma, die lijden aan de directe en indirecte gevolgen van deze ziekte'.

Dit door het bieden van morele ondersteuning door lotgenotencontacten en het bieden van ondersteuning door politiek/maatschappelijke belangenbehartiging.

3.2 Het bevorderen van de bekendheid van de Vereniging Nederland-Davos en waar zij voor staat

Voorlichting

In het verslagjaar zijn acht leden van het voorlichtingsteam bij zeventien symposia aanwezig geweest. De leden van het voorlichtingsteam zijn ervaringsdeskundigen op het gebied van ernstig astma, de hooggebergtebehandeling en de nieuwere biologicals. Zij kunnen uit eigen ervaring vertellen over leven met een chronische aandoening i.c. ernstig astma. Ze zijn dan ook met een stand aanwezig bij symposia georganiseerd door derden, geven voorlichting aan longverpleegkundigen, praktijkondersteuners, huisartsen, kinder(long)artsen en longartsen. Ook aan artsen en verpleegkundigen in opleiding wordt op Hoge scholen en in academische ziekenhuizen voorlichting gegeven.

Daarnaast is er voorlichting gegeven tijdens de 'collegetour ernstig astma' voor medewerkers van het Longfonds en hebben leden hun eigen ervaring met astma verteld aan medewerkers van AstraZeneca.

Facebook: Vereniging Nederland-Davos

Op 31 december 2017 telde de Facebook pagina 834 volgers en 849 hebben de facebook-pagina "geliked". In 2017 zijn er 118 berichten op Facebook geplaatst.

De onderwerpen waren heel divers met als hoofdonderwerpen: De VND en het 120-jarig bestaan, het Nederlands Astmacentrum Davos, chronisch ziek zijn en astma.

Met FB proberen we aandacht te genereren voor de VND. Dit doen we bijvoorbeeld door te

verwijzen naar de website, nieuwtjes te plaatsen maar ook af en toe door buiten gebaande paden te treden.

Bij deze foto stond de tekst: "Gehijg tot kunst verheven..."

Naast volgers en lezers uit Nederland wordt de facebookpagina ook bekeken in Landen als Oostenrijk, Zwitserland, Frankrijk, Marokko, Israël, Duitsland en België.

Website: www.nederland-davos.nl

Onze website blijft een veel bezochte site. Als we naar de cijfers kijken dan heeft de site in 2017 80.000 unieke bezoekers getrokken. Een internationaal publiek bezoekt de website. Terwijl er dagelijks nieuws werd geplaatst op de website werd er 'achter de schermen' gewerkt aan het project nieuwe website.

Er is een websitecommissie samengesteld die begonnen is met de uitwerking van de ideeën voor de bouw van een nieuwe website. Er is onderzoek gedaan welk bedrijf de nieuwe website kan bouwen, wat er vanuit de bestaande website overgenomen kan worden, wat er van de bestaande website herschreven moet worden en wat er toegevoegd moet worden aan de nieuw te bouwen website.

Doel was om tot een website te komen met een moderne uitstraling die in 2018 de lucht in kon gaan. De websitecommissie is in de loop van 2017 uitgebreid met een aantal mensen die samen de web-redactie vormen en de nieuwe website inhoudelijk vorm gaan geven.

Twitter: [@NL_Davos](https://twitter.com/NL_Davos)

Op de website kun je de tweets lezen die geschreven worden door de personen/bedrijven die de VND volgen. Zo kunnen ook mensen zonder een eigen twitteraccount volgen wat er gebeurt op Twitter. In 2017 is het niet gelukt om nieuwe vrijwilligers aan te trekken die het Twitter account voor de VND gaan bijhouden. We hopen in 2018 twee vrijwilligers te gaan aantrekken die regelmatig zullen gaan twitteren voor de VND.

LinkedIn: [Vereniging Nederland-Davos](https://www.linkedin.com/company/Vereniging-Nederland-Davos)

Er zijn 57 volgers die berichten van de VND lezen via LinkedIn. Het mooie van LinkedIn is dat we daar wat meer ruimte hebben om informatie te delen dan via twitter. Berichten die de VND op LinkedIn plaatst worden goed gezien en nog belangrijker regelmatig gedeeld.

In 2017 is het nog niet gelukt om nieuwe vrijwilligers aan te trekken die de LinkedIn voor de VND wil bijhouden. We hopen in 2018 twee vrijwilligers aan te kunnen trekken die regelmatig berichten zullen plaatsen voor de VND.

**Dankzij het
Nederlands
Astmacentrum in Davos
nieuwe kansen gekregen.
Dat móét iedereen,
en zeker jongeren
met ernstig astma, weten.**

Charissa - 24 jaar - vrijwilliger en spil website en Social Media

Foto: © Erik Elferink / Meneer E.

Reactie! Magazine

Om de communicatie met en betrokkenheid van de leden - en vooral ook de leden die niet "online" zijn in stand te houden, geeft de VND 2x per jaar een magazine uit. In mei en in december 2017 is het magazine verschenen. De oplage is 1500 stuks. Hiervan gaan 1000 exemplaren direct naar leden en donateurs. De overige exemplaren worden uitgedeeld tijdens het geven van voorlichting aan zorgprofessionals. Reactie! wordt geheel - vanaf de inbreng van artikelen tot het redigeren van de aangeleverde teksten - door vrijwilligers gedaan. Het december nummer stond in het teken van het 120 jarig bestaan van de Vereniging.

Reactie! Online

De VND geeft maandelijks een nieuwsbrief uit voor leden en geïnteresseerden. Via de website kan een ieder zich hiervoor aanmelden. De nieuwsbrief kent een vast en herkenbaar format waarbinnen wordt gewerkt met een aantal terugkerende items: VND/uit het bestuur- nieuws, NAD nieuws en wetenschappelijk onderzoek. Daarnaast is er een column met wisselende schrijvers, is er plaats voor extra's (onderwerpen die extra uitgelicht worden) en zijn er nieuwsflitsen

Men kan zich voor ontvangst van deze (gratis) maandelijkse nieuwsbrief via www.nederlanddavos.nl aanmelden.

Reactie! online

3.3 Overige activiteiten

Patiënten contactdag

In het najaar van 2017 is een start gemaakt met het organiseren van een patiënten contactdag in 2018 in samenwerking met het Nederlands Astmacentrum.

Doel van de patiënten contactdag is het informeren van mensen met ernstig astma over onderwerpen die patiënten belangrijk vinden zoals op de hoogte zijn van nieuwe medicatie, e-health, allergenen en de toekomst en/of andere onderwerpen maar ook om mensen de mogelijkheid te bieden voor lotgenotencontact. Daarnaast wordt informatie gegeven over het huidige NAD en welke vormen van behandeling in het NAD mogelijk zijn. De dag is voor mensen met (ernstig) astma, ongeacht of de behandeling op zeeniveau of in het hooggebergte plaatsvindt. Leden en niet leden van de VND worden uitgenodigd en zijn welkom. In 2017 is de patiënten contactdag voorbereid en zijn sprekers benaderd.

De dag zelf zal op 7 april 2018 plaatsvinden.

Groepsgesprekken vrouwen met ernstig astma

In samenwerking met het Longfonds hebben twee groepsgesprekken plaatsgevonden met vrouwen met ernstig astma. Doel van deze bijeenkomsten was: inzicht krijgen in eventuele knelpunten of wensen van vrouwen met een longziekte. Het gaat hierbij onder andere om de vele aspecten van vrouw zijn zoals hormonale veranderingen (menstruatie, zwangerschap, overgang), en de diverse sociale rollen die vrouwen als moeder, echtgenoot, werknemer, dochter, etc. vervullen. In hoeverre heeft dit invloed op (de beleving) van de longziekte en de behandeling daarvan? In de bijeenkomsten vertelden de vrouwen openhartig waar ze mee te maken hebben of tegenaan lopen. De VND wil de komende tijd de door de vrouwen aangebrachte aandachtspunten gaan behandelen in het magazine Reactie!

Organiseren van een busreis naar Davos in 2018

Op verzoek van de leden is de mogelijkheid onderzocht om in maart 2018 een vijfdaagse busreis naar Davos te organiseren voor leden. Hiertoe werd een werkgroep gevormd bestaande uit een bestuurslid, de beleidsmedewerker en een vrijwilliger. De werkgroep heeft het initiatief verder uitgewerkt. Na goedkeuring vanuit bestuur en de commissie toekenning projectgelden is er aan alle leden een brief met informatie, eigen bijdrage en inschrijfformulier gezonden. Er is hotel en busvervoer geregeld maar ook is er een longverpleegkundige benaderd die bereid is gevonden om met de reis mee te gaan. Het aantal aanmeldingen (106) overtrof het aantal plaatsen. Na loting zullen 38 leden de reis gaan maken.

3.4 Het bevorderen van het welzijn van mensen met ernstig astma in het hooggebergte

Subsidieregeling bezoek voor in NAD opgenomen patiënten

De subsidieregeling maakt het verblijf in Davos mogelijk voor ouders, partners en kinderen van in het NAD opgenomen patiënten, voor zover deze (betalend) lid zijn van de VND. De regeling van de VND voorzagt ook in 2017 in een financiële bijdrage per persoon per nacht voor de kosten van verblijf op basis van logies. De bijdrage bedraagt 60% van de kosten per overnachting over een maximum van CHF 42,- per persoon per nacht. In 2017 is er 38 keer een beroep op deze regeling gedaan.

ZATERDAG 7 APRIL 2018 DE GROTE LANDELIJKE ASTMAPATIËNTEN CONTACTDAG!

De leukste en leerzaamste uitwisseling tussen deskundigen en ervaringsdeskundigen!

Deze dag wordt speciaal georganiseerd voor **iedereen** met (ernstig) astma. Beleef de alleraatste ontwikkelingen op het gebied van astma en krijg handvatten hoe je positief met je longziekte om kunt gaan. Ook als je (nog) geen lid bent van de Vereniging Nederland-Davos ben je meer dan welkom!

Sprekers:
Niels Patberg,
Longarts, Isala Zwolle

Harry Horsman,
Klinisch psycholoog,
Nederlands Astmacentrum Davos

Leontien Hommels,
Trainer/coach,
adviseur preventie
en gezondheidsbevordering
Institute for positive health

NBC congrescentrum
Nieuwegein

MELD JE NU AAN!

Je wordt van harte uitgenodigd door de Vereniging Nederland - Davos

Subsidiereregeling meenemen 2^e koffer bij opname in NAD

De VND kent sinds oktober 2017 een regeling voor een tegemoetkoming in de kosten die gemaakt worden indien er een 2^e koffer meegenomen wordt in het vliegtuig bij 12 weken opname in het Nederlands Astma Centrum Davos.

Creatieve therapie

In het NAD vinden er drie creamomenten per week plaats. Doel van de activiteitenbegeleiding is het bieden van ontspanning en het even "niet ziekzijn". De creatieve therapie staat los van de behandeling. De VND betaalt de aanschaf van de materialen zodat de patiënt geen eigen bijdrage hoeft te betalen.

Mountainbikes

De Vereniging Nederland – Davos heeft 2 Giantmountainbikes geschonken aan de patiënten opgenomen in het Nederlands Astmacentrum Davos. Patiënten kunnen hierdoor op een alternatieve manier naar Davos, op een actieve manier genieten van de omgeving en aan conditieverbetering doen.

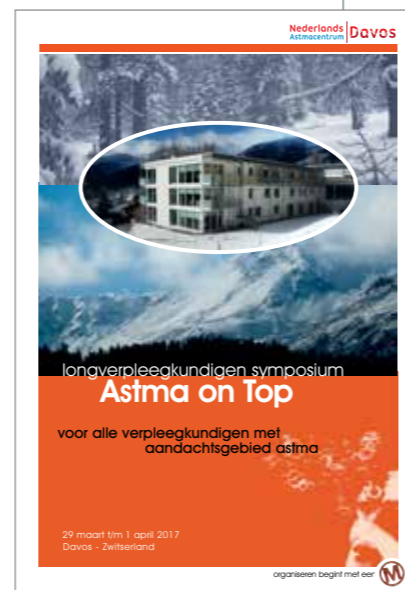
Bijdrage aan het patiënten gedeelte website NAD

Het NAD heeft in 2017 een nieuwe website laten bouwen. De VND heeft het informatieve patiënten gedeelte van deze website gefinancierd omdat de VND het belangrijk vindt dat de patiënt beter inzicht krijgt of hij of zij in aanmerking komt voor een behandeling in het hooggebergte.

Ondersteuning Longverpleegkundigencongres in het NAD

Het Nederlands Astmacentrum Davos organiseert een longverpleegkundigencongres in het NAD voor (kinder) longverpleegkundigen, praktijkondersteuners en/of verpleegkundig specialisten.

De VND maakt dit symposium financieel mede mogelijk zodat op deze wijze longverpleegkundigen kennis kunnen maken met een behandelcentrum voor mensen met ernstig astma en een hoge ziektelast.

3.5 Het bevorderen van de toegankelijkheid van hooggebergtebehandeling

Naar aanleiding van het rapport dat het ZINL in december 2014 heeft uitgebracht is er een wetenschappelijk onderzoek gestart naar de meerwaarde van hooggebergtebehandeling. Het betreft een vergelijkend onderzoek naar de effectiviteit van twee reguliere behandelopties voor patiënten met ernstig refractair astma: longrevalidatie in een longbehandelcentrum in Nederland en hooggebergtebehandeling in het Nederlands Astmacentrum Davos, Zwitserland. Het onderzoek zal uitgevoerd worden binnen twee longrevalidatiecentra (NAD en Heideheuvel) en wordt uitgevoerd onder auspiciën van Prof. dr. J.W.J. Lammers hoogleraar Longziekten UMCU. De Vereniging Nederland Davos ondersteunt dit onderzoek financieel en heeft zitting in de begeleidingscommissie.

3.6 Collectieve belangenbehartiging

Lidmaatschappen

Om voldoende gewicht in de schaal te leggen voor de collectieve belangenbehartiging van mensen met ernstig astma is het organiseren van massa en slagkracht noodzakelijk. Met name op het terrein van zorg is dit erg belangrijk.

Ook empowerment van mensen met ernstig astma, in zowel het omgaan met hun aandoening als het zijn van een kritische zorgconsument, vraagt om een bundeling van krachten. Dit is nodig om te komen tot een steeds verdergaande dienstverlening die is afgestemd op de wensen en behoeften van mensen met ernstig astma.

De VND heeft die massa niet. Samenwerking is voor de VND van essentieel belang om een goede pleitbezorger voor mensen met ernstig astma te kunnen zijn. Dientengevolge is de VND lid van onder andere Ieder(in) en de LAN.

Davos!

Vormgeving, opmaak, illustratie en fotografie:
Meneer E. / illustratie en vormgeving, Amsterdam
www.flickr.com/eriksetalage - <http://elfenart55.tumblr.com>